PROBLEMOS ANALIZĖ
ŠVIETIMO
2012, rugsėjis Nr. 14 (78)
ISSN 1822-4156

LIETUVIŲ KALBOS PAMOKA PAGRINDINĖJE MOKYKLOJE (AŠTUNTA KLASĖ)

Pagrindiniai klausimai:

- **Kaip atrodo Lietuvos 15-mečių pasiekimai tarptautiniame kontekste?**
- **Kaip vertinami įvairūs lietuvių kalbos ir literatūros pamokų 8-ose klasėse aspektai?**
- **Kiek veiksmingos mokytojų strategijos mokant skaityti tekstą?**
- **Ką mokyklų veiklos kokybės vertintojai pastebi 8-ų klasių lietuvių kalbos ir literatūros pamokose, ką laiko stipriaisiais aspektais ir ką – tobulintinais?**

Įvadas

Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programas vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategijoje numatyta:

1. „Lituanistinį ugdymą įtvirtinti kaip humanistinio ugdymo – bendrųjų kultūrinių kompetencijų lavinimo, kūrybingo asmens bei kūrybingos visuomenės ugdymo – pagrindą, susiejant jį su bendraisiais tautos savarankiškumo užtikrinimo, lietuviškos humanitarinės kultūros, šiuolaikiškos lietuvybės puoselėjimo uždaviniais.“
2. „Lituanistinį ugdymą bei švietimą Lietuvos bendrojo lavinimo programas vykdančiose mokyklose ir užsienio lietuviškose mokyklose pakelti į naują kokybės lygmenį ir atnaujinti taip, kad stiprintų lietuvišką tapatybę, tautinį orumą ir asmens savivertę.“

Įgyvendinant šiuos tikslus keliami šie su ugdymo būdu ir pasiekimais susiję uždaviniai:

- „Įtvirtinti lietuvių kalbos, kaip mokomojo dalyko, humanitarinio ugdymo paskirtį, atsisakant siauro požiūrio į lietuvių kalbą tik kaip į komunikacijos instrumentą.
- Sustiprinti kūrybinio, kritinio ir etinio mąstymo ugdymą visais ugdymo turinio aspektais.<...>
- Ugdyti mokinių gebėjimus reflektuoti ir vertinti kalbos reiškinius, literatūros kūrinius, sieti juos su gyvenimu, kelti vertybinius klausimus.
- Įdiegti kūrybinį ir kritinį mąstymą skatinančius mokymosi būdus bei formas.<...>
- Užtikrinti, kad mokinių lietuvių kalbos ir literatūros žinios ir gebėjimai reikšmingai bei sistemingai kiltų, lyginant su Europos Sąjungos šalių gimtųjų kalbų žinių ir gebėjimų vidurkiu.<...>“

Pirmuoju kritiniu laikotarpiu, atskleidžiančiu, kiek mokiniai pasiekė mokydamiesi skaityti, rašyti, mąstyti, dažniausiai pasirenkama 8 klasė, arba 15-ieji gyvenimo metai. Tarptautiniai skaitymo gebėjimų tyrimai rodo, kad šio amžiaus Lietuvos mokinių pasiekimai nėra aukšti, be to, pastaraisiais metais žemėjo. Šiame leidinyje siekiama atskleisti, kokių duomenų apie vieną svarbiausių pasiekimus lemiančių mokyklos veiksnių – pamoką – turime ir ką šie duomenys sako.

Pagrindinės išvados

Informacijos apie tai, kas vyksta lietuvių kalbos pamokose, gerai teoriškai pagrįstų ir pakankamos apimties tyrimų nėra daug – tik tarptautinis mokinių pasiekimų OECD PISA tyrimas ir mokyklų veiklos kokybės išorinių vertintojų atliekamo pamokų stebėjimo protokolai. Nacionaliniai pasiekimų tyrimai kurį laiką nebuvo atliekami, turime tik 2011 m. nacionalinių tyrimų, kaip tarptautinių tyrimų dalies, ir 2012 m. standartizuotų testų rezultatų duomenis.

Bendra tendencija, kurią atskleidžia šie duomenys – pamokų vienodumas, retokas mokinių smalsumo, mąstymo ir įsitraukimo į mokymąsi skatinimas. Ypač prasti rašymo gebėjimai – atrodo, kad aštuntokai pamokose tiesiog per mažai mokomi rašyti. Taip pat matyti, kad 8-os klasės pamokos yra pačios silpniausios iš visų 12-kos klasių. Todėl galima manyti, kad mokytojams (beveik visada – mokytojoms) trūksta pasirengimo dirbti su paaugliais, ypač berniukais, taip pat šiuolaikiškesnių kūrybiško, įtraukiančio mokymosi metodikų išmanymo.

PISA 2009 TYRIMAS. KAIP ATRODO LIETUVOS 15-MEČIŲ SKAITYMO PASIEKIMAI?

Pagal bendrą surinktų taškų sumą – 468 – Lietuvos rezultatai yra vieni žemiausių Europoje: prastesni tik Serbijos, Bulgarijos ir Rumunijos pasiekimai. Kitos valstybės, kurių skaitymo pasiekimai žemesni nei Lietuvos, yra posovietinio regiono arba trečiojo pasaulio šalys. Bendroje tyrime dalyvavusių šalių eilėje Lietuva užima 40 vietą iš 65.

Lyginant 2009 ir 2006 metų pasiekimus matyti, kad padaryta pažanga mažinant paties žemiausio lygmens mokinių dalį. Kaip pažanga atrodo ir 2 bei 3 lygmenį pasiekusių mokinių dalies padidėjimas, tačiau tai didžia dalimi lėmė 4 ir 6 lygmenį pasiekusių mokinių dalies sumažėjimas, tad iš tiesų pažanga labai nedidelė, o pagal aukščiausius lygmenis akivaizdus regresas (žr. 1 pav.).

Skaitymo pasiekimų pasiskirstymui pagal lygmenis būdinga tai, kad Lietuvoje vyrauja 2 ir 3 lygmens pasiekimai (30 ir 28,6 proc. mokinių), tuo tarpu kitose valstybėse, ir netgi kaimyninėje Latvijoje, panaši dalis mokinių pasiekia 4-ą lygmenį. Be to, Australijoje, Belgijoje, Kanadoje, Suomijoje, Japonijoje, Pietų Korėjoje, Naujojoje Zelandijoje ir Honkonge 5-ą lygmenį pasiekusių mokinių dalis viršija 10 proc., tik 6-as lygmuo visur yra retenybė (daugiausia jį pasiekusiųjų – 2,9 proc. – yra Naujojoje Zelandijoje). Lietuvoje aukščiausius – 5 ir 6 lygmenis – pasiekusių mokinių dalis drauge sudėjus nesudaro nė 3 proc., tiksliau sakant, pasiekusiųjų 6 lygmenį beveik nėra.

Kokios yra to priežastys? Analizuojant Europos šalių, kuriose daug daugiau mokinių pasiekia aukštą ir aukščiausią PISA lygmenis, matyti, kad itin daug dėmesio tose šalyse skiriama mokymo individualizavimui: duodama sudėtingesnės mokymosi medžiagos ir užduočių, skatinančių integruoti, interpretuoti įvairią informaciją, vertinti, kurti hipotezes, atlikti tiriamuosius, kūrybinius darbus.

1 pav. Lietuvos mokinių pasiskirstymas (procentais) pagal PISA skaitymo pasiekimų lygmenis 2006 ir 2009 metais

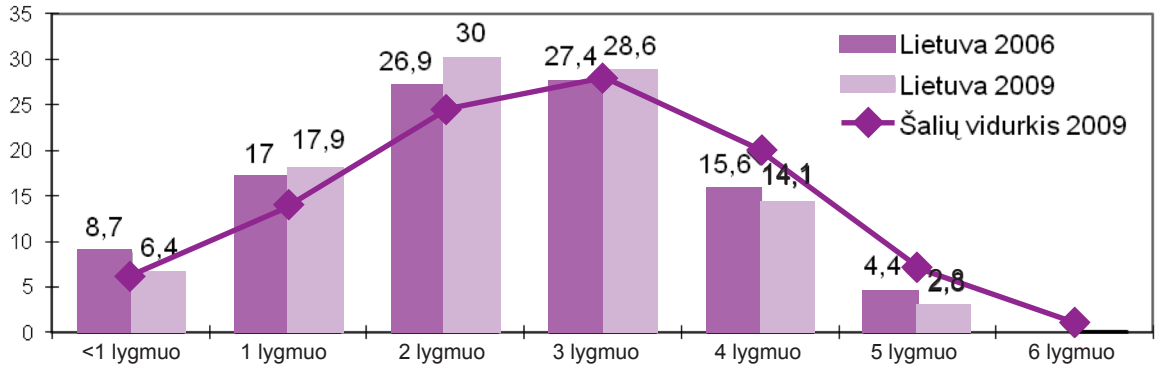

Duomenų šaltinis: PISA 2009 duomenų bazė

Lyginant trijų rūšių skaitymo gebėjimus – rasti ir išrinkti informaciją; suvokti visumą ir interpretuoti; reflektuoti ir vertinti – matyti, kad Lietuvos mokiniams geriausiai sekėsi rasti ir išrinkti informaciją (476 tšk.), sunkiau – suvokti visumą ir interpretuoti (469 tšk.), sunkiausiai – reflektuoti ir vertinti (463 tšk.; žr. 2 pav.).

Analizuojant įvairių skaitymo gebėjimų pasiskirstymą pagal lygmenis matyti, kad gebėjimo rūšis neturi didelės įtakos mažiausiai taškų – iki 2-o lygmens – surinkusių mokinių daliai: pagal visas gebėjimų rūšis ši dalis yra apie 25 proc. (šiek tiek didesnė, siekianti 27 proc., yra tik mokinių dalis pagal apmąstymo ir vertinimo gebėjimus). Aukščiausius lygmenis – 4, 5 ir 6 – pasiekusiesiems akivaizdžiai geriausiai sekėsi rasti ir išrinkti informaciją, o mokinių, pasiekusių 6 lygmenį pagal kitas dvi skaitymo gebėjimų rūšis, iš esmės nėra (žr. 2 pav.).

Lyginant berniukų ir mergaičių pasiekimus matyti, kad Lietuvos berniukų skaitymo pasiekimai yra gerokai žemesni už mergaičių: vidutinis jų surinktų taškų skirtumas yra 59. Tai vienas didžiausių skirtumų iš visų tyrime dalyvavusių šalių; didesnis buvo tik Albanijoje (62 tšk.) ir Bulgarijoje (61 tšk.). Berniukų skaitymo pasiekimai yra žemesni visose tyrime dalyvavusiose valstybėse, tačiau jose šis skirtumas ne toks didelis.

Analizuojant Lietuvos berniukų ir mergaičių skaitymo pasiekimų skirtumus pagal pasiekimų lygmenis matyti, kad net 35 proc. berniukų nepasiekia 2 lygmens, tuo tarpu tokių mergaičių yra tik 13 proc., 2-ą lygmenį pasiekusiųjų dalys panašios – apie 30 proc., bet 3, 4 ir 5 lygmenis pasiekusių mergaičių dalys yra gerokai didesnės nei berniukų (žr. 3 pav.).

Siekiant mažinti atotrūkį tarp berniukų ir mergaičių pasiekimų, būtina stengtis sudominti užduotimis, taikyti kūrybinio mąstymo skatinimo metodus, įtraukti į mokymąsi.

2 pav. Lietuvos mokinių skaitymo pasiekimų pasiskirstymas (procentais) pagal PISA tyrimo pasiekimų lygmenis

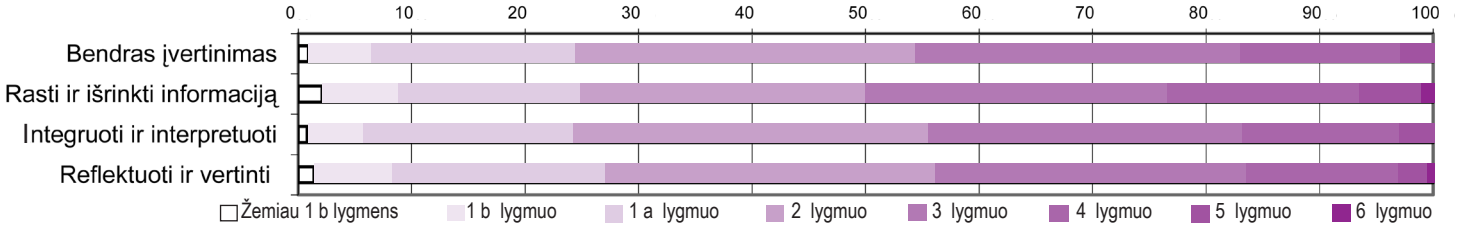

Duomenų šaltinis: PISA 2009 duomenų bazė

3 pav. Mergaičių ir berniukų skaitymo pasiekimų pasiskirstymas (procentais) pagal PISA tyrimo pasiekimų lygmenis (bendras įvertinimas)

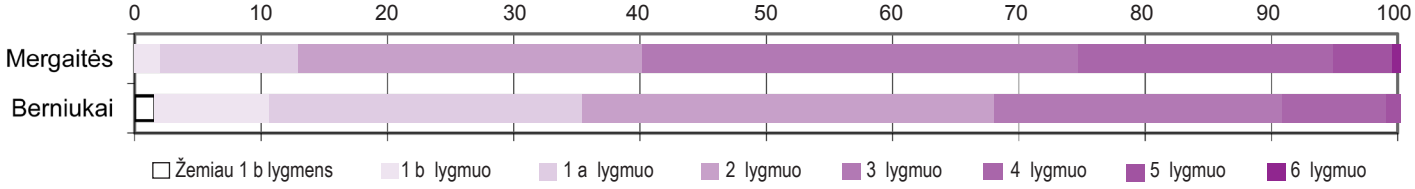

Duomenų šaltinis: PISA 2009 duomenų bazė

KĄ RODO NACIONALINIŲ MOKINIŲ PASIEKIMŲ TYRIMŲ REZULTATAI?

Nacionalinio egzaminų centro parengtų lietuvių kalbos testų rezultatai rodo, kad 2012 m. aštuntokams teksto suvokimo užduotis sekėsi atlikti geriau nei teksto kūrimo užduotis (žr. 4 ir 5 pav.). Už teksto suvokimo užduotis ketvirtadalis mokinių surinko ne daugiau kaip po 5 taškus ir 17 galimų, už teksto kūrimo užduotis ketvirtadalis nesugebėjo surinkti daugiau kaip po 2 taškus iš 17. Vadinasi, aštuntokų rašymo gebėjimai yra dar prastesni nei skaitymo.

4 pav. Mokinių pasiskirstymas (procentais) pagal taškų, surinktų už teksto suvokimo užduotį, skaičių

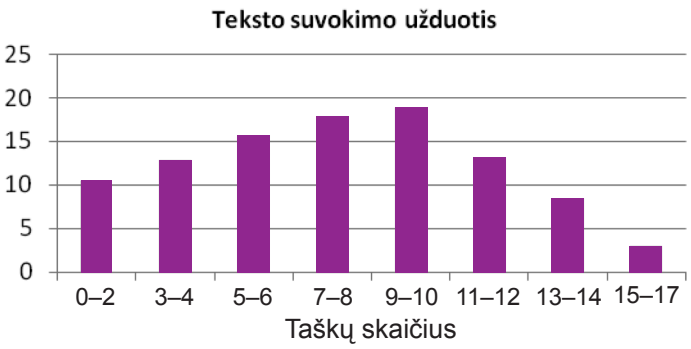

Duomenų šaltinis: NEC

5 pav. Mokinių pasiskirstymas (procentais) pagal taškų, surinktų už teksto kūrimo užduotį, skaičių

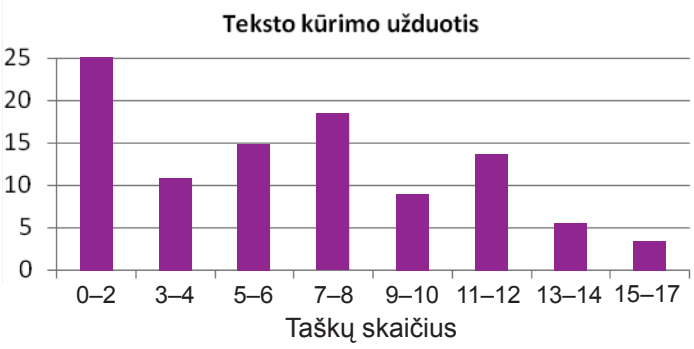

Duomenų šaltinis: NEC

KAIP VERTINAMOS 8-OS KLASĖS LIETUVIŲ KALBOS PAMOKOS LYGINANT SU KITOMIS KLASĖMIS?

Remiantis Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros renkamais Mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo duomenimis, lietuvių kalbos mokytojams sunkiausiai sekasi dirbti 8 klasėje. Visų septynių vertinimo sričių – planavimo, mokymo, mokymosi, pagalbos mokiniui, vertinimo, santykių, aplinkos ir pasiekimų – įvertinimai šioje klasėje, lyginant su kitomis, yra žemiausi, kai kurių – pasiekimų, vertinimo, pagalbos mokiniui – ypač žemi (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Mokyklų veiklos kokybės išorinių vertintojų 2011 metais – 2012 m. I pusmetį stebėtų lietuvių kalbos pamokų vertinimo rezultatai pagal klases ir sritis

Stebėta pamokų	Klasė	**Įvertinimų vidurkiai** (balais; vertinimo skalė nuo 0 iki 4) **pagal sritis**							
		Planavimas	**Mokymas**	**Mokymasis**	**Pagalba**	**Vertinimas**	**Santykiai**	**Aplinka**	**Pasiekimai**
145	**1**	2,48	2,76	2,71	2,47	2,56	2,98	2,89	2,43
132	**2**	2,61	2,81	2,77	2,49	2,54	2,99	2,86	2,40
153	**3**	2,44	2,74	2,71	2,38	2,48	2,97	2,73	2,29
163	**4**	2,56	2,75	2,78	2,54	2,53	3,14	2,8	2,44
110	**5**	2,41	2,57	2,60	2,35	2,47	2,78	2,58	2,25
108	**6**	2,49	2,56	2,57	2,37	2,43	2,94	2,57	2,28
99	**7**	2,39	2,49	2,42	2,30	2,29	2,77	2,54	2,08
132	**8**	2,32	2,40	2,38	2,23	2,20	2,72	2,49	2,03
142	**9**	2,45	2,54	2,46	2,42	2,44	2,84	2,56	2,31
154	**10**	2,49	2,55	2,47	2,35	2,40	2,82	2,62	2,19
122	**11**	2,48	2,62	2,63	2,36	2,37	2,94	2,68	2,22
135	**12**	2,62	2,71	2,61	2,44	2,33	3,08	2,67	2,23

Duomenų šaltinis: NMVA

PISA 2009 TYRIMAS. KIEK VEIKSMINGOS MOKYTOJŲ STRATEGIJOS MOKANT SUVOKTI TEKSTĄ?

Duomenų apie lietuvių kalbos mokytojų darbą pamokose nėra daug. Patikimiausi šaltiniai – tarptautinis 15-mečių mokymosi pasiekimų tyrimas PISA ir išorinių vertintojų atliekami pamokų stebėjimai.

PISA 2009 tyrimu buvo siekiama ne tik išsiaiškinti, kaip 15-mečiams sekasi skaityti, bet ir kokie ugdymo veiksniai turi įtakos jų skaitymo pasiekimams. Informacija apie veiksnius rinkta klausimynais. 2009 m. tyrimo programos kūrėjus domino mokymo skaityti tekstą būdai. Susieję mokinių atsakymus su jų pasiekimais, sužinome ne tik tai, kaip dažnai mokytojai taiko tam tikras strategijas, bet ir kiek jos yra veiksmingos.

6 pav. PISA 2009 tyrimas: veiksmingos mokytojo strategijos mokant skaityti tekstą (remiantis mokinių klausimyno duomenimis) (strategijos taikymo dažnis procentais ir rezultatai PISA skalės taškais)

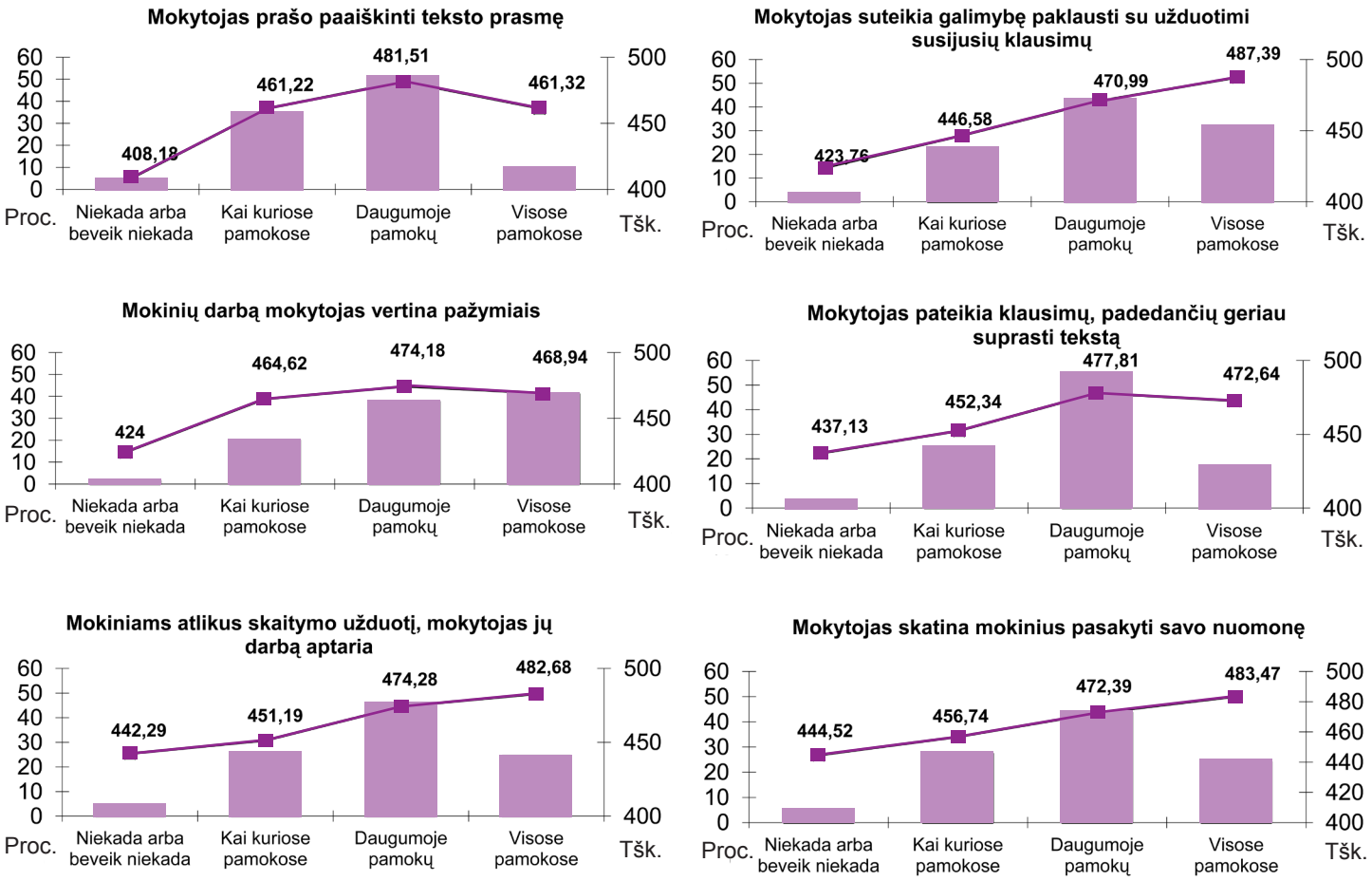

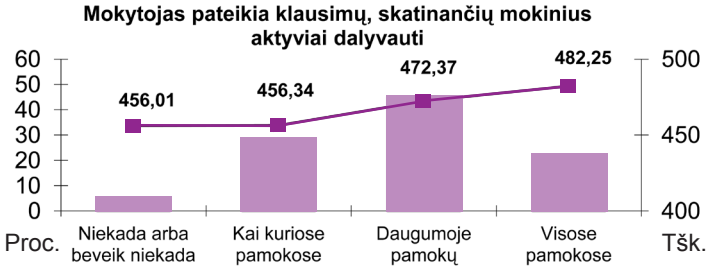

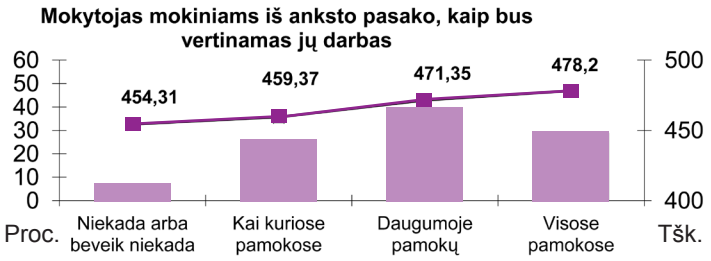

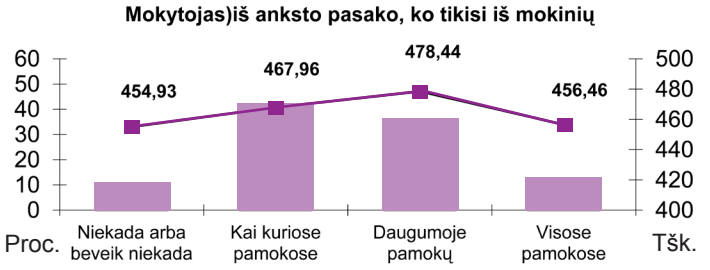

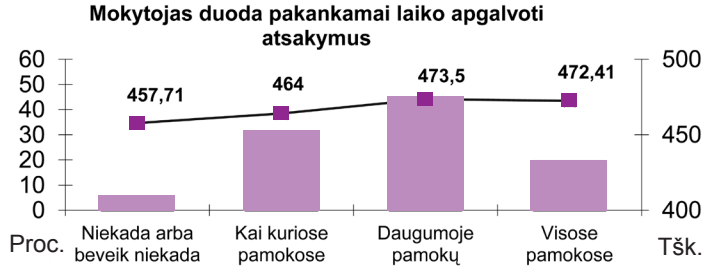

Duomenų šaltinis: PISA 2009 duomenų bazė

Su aukštesniais mokinių pasiekimais susijusios šios strategijos:

- teksto prasmės aiškinimasis;
- su tekstu ar užduotimi susijusių klausimų formulavimas;
- vertinimas ir jo reikalavimų paaiškinimas.

Per dažnas (kiekvienoje pamokoje) kai kurių strategijų taikymas pablogina rezultatus (žr. 6 pav.).

Kai kurios strategijos – skaitomų tekstų siejimas su gyvenimu ir jau turimomis žiniomis, dažnas (iš karto po skaitymo) įvertinimas ir susikaupimo tikrinimas **prastina pasiekimus** (žr. 7 pav.). Gali būti, kad kaltos ne pačios strategijos, o tai, kokiose klasėse Lietuvos mokytojai jas linkę taikyti – ne stipriose, bet silpnose, kaip motyvuojantį veiksnį.

Vertinant, kaip dažnai Lietuvos mokytojai taiko įsitraukti į skaitymą skatinančias strategijas, matyti, kad, mokinių nuomone, jie tai daro retai (rečiau nei vidutiniškai EBPO šalių mokytojai) (žr. 8 pav.). Strategijos Lietuvos mokykloje yra nevienodai veiksmingos, be to, dalis jų ne gerina, o prastina mokinių pasiekimus.

Vertinant PISA 2009 m. tyrimo teikiamos informacijos patikimumą reikia turėti omenyje, kad jų šaltinis – mokinių atsakymai į jiems skirtą klausimyną. Mokytojų klausimyno šiame tyrime nebuvo, todėl negalima palyginti mokinių ir mokytojų atsakymų, kas ir kaip dažnai vyksta gimtosios kalbos ir literatūros pamokose.

7 pav. PISA 2009 tyrimas: neveiksmingos mokytojo strategijos mokant skaityti tekstą (remiantis mokinių klausimyno duomenimis) (strategijos taikymo dažnis procentais ir rezultatai PISA skalės taškais)

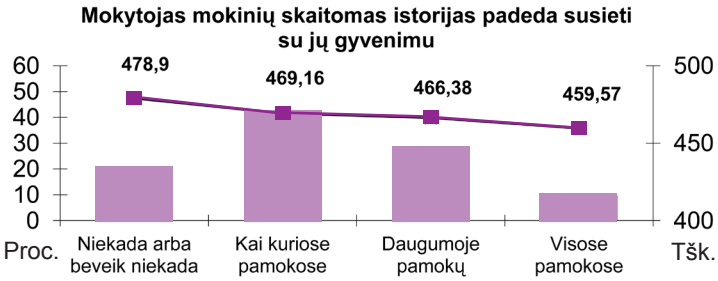

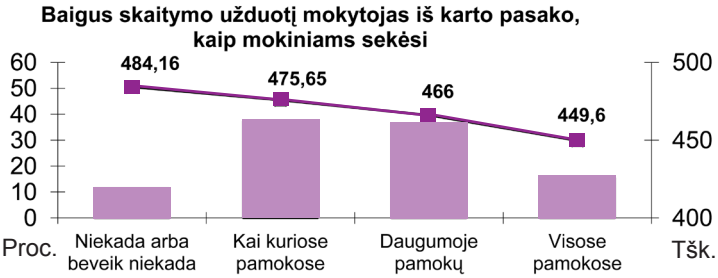

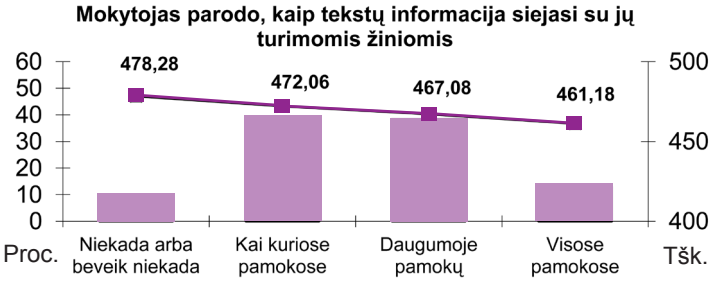

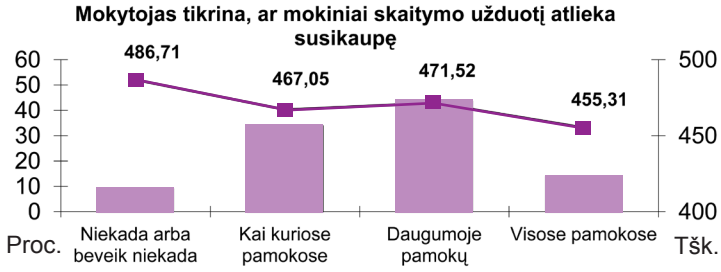

Duomenų šaltinis: PISA 2009 duomenų bazė

8 pav. PISA 2009 tyrimas: mokinių nuomonė apie mokytojų taikomų strategijų dažnumą (procentinė dalis mokinių, teigiančių, kad tai niekada nevyksta arba vyksta tik kai kuriose pamokose)

Duomenų šaltinis: PISA 2009 duomenų bazė

PAMOKŲ VERTINIMAS: STIPRIEJI IR TOBULINTINI PAMOKŲ ASPEKTAI

Pastaraisiais metais – per 2011 metus ir 2012 m. I pusmetį – Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros atliktų mokyklų veiklos kokybės vertinimų metu stebėtos 136 lietuvių kalbos pamokos aštuntose klasėse. 2 lentelėje pateikiama šių vertinimų suvestinė pagal vertintojų nurodytus tris stipriuosiusir du tobulintinus pamokos aspektus.

Dažniausiai minimi teigiami pamokų aspektai – geri mokinių ir mokytojo tarpusavio santykiai (abipusė pagarba, tinkamas mokytis mikroklimatas, tinkamas dialogas), mokytis motyvuojanti aplinka ir geras (suprantamas, tikslus, nuoseklus, įtaigus, vaizdus) aiškinimas.

Dažniausiai minimi trūkumai – tradiciniai metodai, neskatinantys mokinių aktyviai dirbti pamokoje, nesugebėjimas suformuluoti pamokos uždavinio ar tikslo ir nesugebėjimas apibendrinti pamokos atsižvelgiant į uždavinį.

2 lentelė. 2011 metais ir 2012 m. I pusmetį stebėtų lietuvių kalbos pamokų aštuntose klasėse protokolų suvestinė (NMVA, 136 pamokos)

	Vertintojų nurodyti stiprieji pamokų aspektai	Atvejų sk.	Vertintojų nurodyti tobulintini pamokų aspektai	Atvejų sk.
1. Pamokos planavimas ir organizavimas	Pamokos planavimas geras, mokiniams aiškus, suprantamas uždavinys, atspindi mokymosi veiklą, sąlygas, rezultatus	22	Neracionaliai naudojamas pamokos laikas, per lėtas tempas (prasta laiko vadyba)	22
	Tinkama, logiška pamokos struktūra (mokymo ir mokymosi elementų rinkinys, veiklos organizavimas)	10	Uždavinio formulavimas (orientuotas tik į veiklas, neapibrėžtas išmokimas), pamokos planavimas (nepakankamas pasirengimas pamokai)	30
	Tikslingai skiriami namų darbai, tinkamai tikrinami, vertinami	5	Mokiniai skubinami atlikti užduotis	1
	Tinkamai organizuojamas mokinių mokymasis	4	Per daug veiklų vienu metu	1
	Racionaliai naudojamas pamokos laikas	1	Monotoniška veikla	1
	Mokiniai įtraukti į pamokos uždavinio formulavimą	1		
	Visą pamoką vyksta mokymasis	1		
2. Mokymas	Remiamasi gyvenimo patirtimi, turimomis žiniomis	21	Įtraukti į mokymosi procesą daugiau mokinių (ne tik aktyviuosius)	3
	Aiškinimas (ar nurodymai) suprantamas, tikslus, nuoseklus, įtaigus, vaizdus	33	Tradiciniai metodai, darbo būdai neskatina mokinių aktyviai mokytis, aktyviai dirbti pamokoje	46
	Dalykų ryšiai (lietuvių kalba ir istorija, lietuvių kalba, biologija ir anglų kalba, lietuvių kalba ir menai)	5	Pamokoje dominuoja mokytoja(s)	6
	Integruotas profesinis švietimas	1	Vertėtų tobulinti mokinių viešo kalbėjimo gebėjimus	1
	Tikslingai derinamas individualus ir grupinis darbas, mokiniai skatinami bendradarbiauti	5	Užduotys skiriamos orientuojantis į vidutinių gebėjimų mokinius	3

	Vertintojų nurodyti stiprieji pamokų aspektai	Atvejų sk.	Vertintojų nurodyti tobulintini pamokų aspektai	Atvejų sk.
2. Mokymas	Tradiciniai, tačiau temai tinkami mokymo metodai (aiškinimas, savarankiškas mokinių darbas)	1	Negrįžtama prie neišmoktų dalykų	3
	Mokymo metodai, veikla, užduotys tinkami, atitinka mokinių amžių, galimybes, dera su uždaviniu, į aktyvią veiklą įtraukiama dauguma mokinių	20	Aiškinimas suprantamas tik daliai mokinių	1
	Mokiniai mokomi argumentuoti, pagrįsti teiginius	4	Namų darbai netikrinami (buvo užduoti, tačiau mažai tikslingi (pavyzdžiui, nurašyti taisykles))	3
	Skatinamas, ugdomas kūrybingumas, aktyvumas	5	Tikrinami tik pavienių mokinių namų darbai	1
	Ugdomos vertybinės nuostatos	4	Pritrūko laiko namų darbams aptarti ar skirti	3
	Mokiniams pateikiamos patrauklios, įvairios užduotys, tinkamai parinkta medžiaga	5	Namų darbai skirti netikslingai (nesusieti su pamokos tema)	1
3. Mokymasis	Mokinių aktyvumas pamokoje (dalis arba dauguma mokinių aktyvūs), jų įsitraukimas į pokalbį, diskusijas	11	Mokinių bendradarbiavimas porose, grupėse (grupinio darbo įgūdžiai)	2
	Mokiniai geba (moka) mokytis	7	Daliai mokinių trūksta savarankiško darbo įgūdžių (reikalingas mokytojo vadovavimas)	4
	Mokiniai geba bendradarbiauti, moko vieni kitus	6	Dalis mokinių pasyvūs	6
	Mokinių motyvacija	15		
	Geri savarankiško darbo įgūdžiai	10		
4. Pagalba mokiniui	Pamokoje veikla, užduotys individualizuojamos, diferencijuojamos pagal mokymosi lygmenį, gebėjimus	12	Vienodai dirbama su visa klase, nekreipiama dėmesio į specialiuosius poreikius, neveiksmingos konsultacijos	11
	Diferencijuojami, individualizuojami namų darbai	9	Diferencijavimas ir individualizavimas prastas arba nediferencijuojama ir neindividualizuojama	14
	Pagalba specialiųjų poreikių mokiniams pagal poreikius, atsižvelgiant į gebėjimus	22	Neefektyvi mokytojo padėjėjo veikla	1
5. Vertinimas	Tinkamas vertinimas (pateikti aiškūs vertinimo kriterijai, jie aptariami, vertinama nuosekliai, tinkamai, mokiniai dažnai pagiriami, vertinimas motyvuoja)	19	Vertinimo būdai, formos, mokinių įsivertinimo skatinimas	9
	Efektyvus, tinkamas formuojamasis vertinimas	5	Neskelbiami vertinimo kriterijai	10
	Tinkamas mokinių įsivertinimas ir vienas kito vertinimas	11	Vertinimas neskatina mokytis atsakingai, menkai motyvuoja, neinformatyvus	14
	Dažniau giriama nei peikiama	1		
6. Santykiai, tvarka, klasės valdymas	Geri mokinių ir mokytojo tarpusavio santykiai, abipusė pagarba, tinkamas mokytis mikroklimatas, tinkamas dialogas	44	Tvarka ir drausmė klasėje prasta, nesilaikoma susitarimų	3
	Visiems aiškūs, priimtini susitarimai dėl tvarkos, jų laikomasi, mokiniai drausmingi	10	Mokytojo ir mokinių dialogas neskatina pasitikėjimo	1
	Konstruktyvus mokinių ir mokytojo dialogas: mokiniai tikslinasi, klausia, konsultuojasi	1	Destruktyvus elgesys nevaldomas, nepagarbus mokytojos ir mokinių tarpusavio bendravimas	1
	Mokinių tarpusavio santykiai	2	Nepakankamas klasės valdymas, visų mokinių matymas	2
	Klasės valdymas (mokytojas geba suvaldyti konfliktines situacijas, destruktyvų elgesį)	3		
7. Mokymosi aplinka	Mokytis motyvuojanti aplinka, tinkamai naudojamos priemonės, šaltiniai (ne tik vadovėlis, užrašai, bet ir žodynai, dalijamoji medžiaga, naudojamasi IKT (vaizdumui), demonstruojama filmo ištrauka ir pan.)	34	Naudojamas tik vadovėlis. Trūksta vaizdumo	5
			Patalpą reikia remontuoti	2
	Jauki, estetiška aplinka	7	Patalpa netinkama dirbti grupėmis (per maža, nepatogu sėdėti)	1

	Vertintojų nurodyti stiprieji pamokų aspektai	Atvejų sk.	Vertintojų nurodyti tobulintini pamokų aspektai	Atvejų sk.
8. Pasiekimai pamokoje	Tinkamas pamokos aptarimas, išmokimo stebėjimas, apibendrinimas (nuosekliai aptariamos atliktos užduotys, aptarime dalyvauja mokiniai)	8	Pamoka neapibendrinta, mokinių pasiekimai neaptarti	14
			Nestebima, nevertinama, neaptariama kiekvieno mokinio ir bendra visų mokinių pažanga, pasiekimai	12
	Tinkamas pamokos apibendrinimas: mokiniai pasako, kas jiems gerai sekėsi, ką dar reikia patobulinti, išmokti	2	Pamokos apibendrinimas nesusietas su uždaviniu, skubotas, formalus, neveiksmingas	25
			Pamoką apibendrina tik mokytoja	3

Už vertinimų suvestines informatyvesni pamokų stebėjimo protokolai. Jie atskleidžia sisteminius ir nuolatinius pamokų trūkumus, lemiančius mokinių pasyvumą, nuobodulį, kartais ir pamokoje praleisto laiko beprasmiškumą. Toliau pateikiamas vienos literatūros pamokos 8-oje klasėje protokolas – žvilgsnis iš šalies į vidutinę pamoką.

Apibendrinimas:

- duomenų apie tai, kas vyksta lietuvių kalbos pamokose, iš pirmo žvilgsnio yra, tačiau jų rinkimo būdas ne visai pritaikytas šio dalyko specifikai, tad daug svarbių pamokos aspektų lieka nepastebėti ir neaptarti;
- trūksta išsamių mokytojo darbo pamokoje tyrimų, taip pat geros juos pagrindžiančios teorijos;
- pagrindinio ugdymo žemesniojo koncentro mokymas yra sudėtingas, todėl jam turi būti skiriama daugiau dėmesio: mokytojai turėtų būti geriau pasirengę dirbti su paaugliais, mokytojams reikia daugiau paramos (kvalifikacijos tobulinimo, metodinės medžiagos, vertingos patirties sklaidos, į mokymąsi įtraukiančių užduočių banko).

Vertinama sritis	*Klasė 8* *Mokinių skaičius sąraše 19* *Mokinių skaičius pamokoje 17+1*	*Dalykas: Lietuvių kalba* *Pamokos tema: Lyrika* *Uždavinys: ?*
Pamokos planavimas ir organizavimas	*Mokytoja paskelbia pamokos temą ir paklausia, ką mokiniai žino apie lyriką. Uždavinys neskelbiamas. Metodai (rašymas, kalbėjimas, klausymas) tik iš dalies taikomi tikslingai (beveik visą pamoką mokiniai rašo). Tempas lėtas, neaišku, kiek užduočių reikėjo atlikti per pirmą pamoką, visas ar dalį, nes bus antra pamoka.*	
Mokymas	*Kai mokiniai pasako, ką žino apie lyriką, mokytoja liepia atsiversti vadovėlius ir paskaityti apie K. Binkį. Vėliau leidžia paklausyti aktoriaus skaitomų utų. Toliau nurodo užduotis (surašo lentoje), kurias mokiniai turi atlikti savarankiškai. Užduotys paimtos iš vadovėlio.*	
Mokymasis	*Keli mokiniai atsako į mokytojos pateiktą klausimą apie lyriką, paskui dirba individualiai, atsakydami į mokytojos nurodytus klausimus iš vadovėlio. Dirba tik dalis mokinių, kiti kalbasi tarpusavyje, sėdi, eina į tualetą.*	
Pagalba mokiniui	*Nors aiškiai matyti, kad klasėje mokiniai skirtingų gebėjimų – kai kurie nesupranta pateiktų terminų, – bet mokytoja pagalbos neteikia, tik moralizuoja. Vėliau pasako, kad aiškinsis kitą pamoką, ko mokiniai nesuprato.*	
Vertinimas	*Mokiniai atlieka mokytojos nurodytas užduotis, bet mokytoja jų netikrina, tik klausia, kaip sekasi. Keli atsako, kad gerai, kiti, kad nesupranta „šitų nesąmonių“. Paaiškina, kad visi užduočių atlikimą pasitikrins kitą pamoką.*	
Santykiai, tvarka, klasės valdymas	*Dauguma mokinių valdosi, tyliai dirba pirmąją pamokos dalį, bet antroje pamokos dalyje vis daugiau atsiranda besikalbančių. Ramina vieni kitus. Mokytoja su dalimi mokinių bendrauja pagarbiai, su kitais – kelia balsą, šaukia, pašiepia.*	
Mokymosi aplinka	*Pamoka vyksta lietuvių kalbos kabinete, darbo vietų pakanka. Naudojamasi garso grotuvu – klausomasi aktoriaus skaitomų utų. Ant sienos kabo plakatas apie K. Binkį, bet pamokoje jis nepanaudojamas.*	
Pasiekimai pamokoje	*Likus kelioms minutėms iki pamokos pabaigos, mokytoja paprašo, kad viena mokinė perskaitytų, kaip atliko 1 užduotį – rado su mitologija susijusius žodžius. Užduotis atlikta teisingai, bet neaišku, kokia dalis kitų mokinių šią užduotį atliko teisingai.*	

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyriausiąją specialistę Jūratę Vosylytę-Abromaitienę (el. p. jurate.vosylyte-abromaitiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė dr. Vaiva Vaicekauskienė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Politikos analizės skyriaus metodininkė. NMVA duomenis tvarkė Rugilė Paravinskaitė, su PISA duomenų baze dirbo Donata Vaičiūnaitė.

LIETUVIŲ KALBOS PAMOKA PAGRINDINĖJE MOKYKLOJE (AŠTUNTA KLASĖ)

Redaktorė *Mimoza Kligienė*
Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2012-09-10. Tir. 1 500 egz.
Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Baltijos kopija“, Kareivių g. 13B, LT-09109 Vilnius

ISSN 1822-4156